

Det humanistiske fakultet

Bedømmelse af
Bettina Perregaard *Vær i verden*
Intentionelle og interaktionelle
mønstre i barnets hverdagsliv

Akademisk Råd på Det humanistiske Fakultet, Københavns Universitet, nedsatte d. 19. marts 2015 et udvalg til bedømmelse af afhandlingen ”Vær i verden” indleveret af Bettina Perregaard med henblik på erhvervelse af den filosofiske doktorgrad.

Udvalget har følgende medlemmer:

Professor Kjell Lars Berge, Universitet i Oslo

Professor Karin Aronsson, Stockholms Universitet

Professor Hanne Ruus, Københavns Universitet, formand

Afhandlingen *Vær i verden* omfatter 469 sider med Forord og Indledning s. 11-68, Første del bestående af Kapitel 1 med titlen Intersubjektivitet og sprog s. 69-112, Kapitel 2 med titlen Subjektivitet s. 113-150, Kapitel 3 med titlen Vi-intentionalitet s. 151-186, Anden del bestående af Kapitel 4 med titlen Skemateori s. 187-230, Kapitel 5 med titlen Førsproglig udvikling s. 231-266, Kapitel 6 med titlen Sproglig udvikling s. 267-308, Tredje del bestående af Kapitel 7 med titlen Tid, konstruktion og valg s. 309-348, Kapitel 8 med titlen Praksis og social handling s. 349-384, Kapitel 9 s. med titlen Intentionelle mønstre s. 385-426, Konklusion s. 427-438, English Summary og Litteraturfortegnelse s. 439-469.

Målet for afhandlingen er ”at formulere et teoretisk og metodologisk grundlag for forskning i sproglig socialisation” (s. 12) på grundlag af og i opposition til resultater inden for interaktionsforskning, sprogfilosofi,

TEKST

11. NOV. 2015

TEKST

TELEFON PHONEPREFIX

TEKST

DIR PHONEPREFIX TEKST

FAX PHONEPREFIX TEKST

MOB PHONEPREFIX TEKST

TEKST

TEKST

REF: TEKST

SAG:

Sagsnr/Oplyses

TEKST

udviklingspsykologi og sproglig socialisation og med det erfarende barns perspektiv.

I indledningskapitlet opridses problemerne ved udforskning af sproglig socialisation, der argumenteres for at en række faktorer der negligeres i den aktuelle interaktionsforskning, skal undersøges og inddrages for at man kan få et teoretisk holdbart grundlag for at udforske sproglig socialisation.

Forskellige teoretiske retningers forhold til kernebegreberne intersubjektivitet, interaktionelle mønstre, sprog, subjektivitet og konstruktionsbegrebet fremlægges og sættes op mod hinanden. Kapitlet munder ud i en redegørelse for bogens komposition.

Perregaards afhandling ” Vær i verden. Intentionelle og interaktionelle mønstre i barnets hverdagsliv” er noget så sjældent (særlig på et nordisk sprog) som en teoretisk-filosofisk afhandling hvor selve den menneskelige meningsdannelse og – med den – dannelsen til at forstå og mene sig ind i kulturen og historien, er tematiseret og diskuteret indgående. Således forholder Perregaard sig til, læser sig ind i og drøfter et af de virkelig store temaer - og gåder - i studiet af det menneskelige (uanset om det nu studeres af humanister, samfundsforskere eller uddannelsesforskere):

- Hvordan foregår den meningskabende dannelse af mennesket set fra individets perspektiv (1. person), fra de interagerendes perspektiv (2. person) og fra kulturens perspektiv (3. person)?
- Hvordan er disse komplekse dannelsesprocesser blevet studeret?
- Hvordan bør disse vedvarende dannelsesprocesser studeres/undersøges og omsættes i systematisk dannelsesarbejde (for eksempel i skolen)?

Perregaards faglige ståsted er sammensat, men primært knyttet til traditionel og moderne fænomenologi, aktuel naturvidenskabelig forankret bevidsthedsforskning og mere traditionel historiefilosofi. I den løbende fremstilling kritiserer hun – ganske indgående – alternative positioner og/eller positioner som præges af en fænomenologisk set uklar forståelse, eller af andre teoretiske og intellektuelle svagheder. Dette gælder teorier og metoder knyttet til fagfeltet language socialization (Ochs med flere), pragmatik (Habermas med flere), sproglig medieret interaktionsforskning (CA med flere), SFL (Halliday med flere), diskursanalyse og diskurspsykologi (Potter med flere) – samt en række andre mere eller mindre velkendte og etablerede positioner som tangerer Perregaards tematik. Afhandlingen forholder sig til et stort antal vigtige og mindre vigtige videnskabelige og teoretiske arbejder. Den er præget af en omfattende viden om og kendskab til en række meget komplekse teorier og intellektuelle traditioner. Gennem og i løbet af afhandlingen skriver Perregaard sig solidt ind i en fænomenologisk tradition som fornyer indenfor sprog- og tekstforskningen.

Fremstillingen virker meget fagligt stærk og teoretisk solid, den indgyder tillid. Måden Perregaard argumenterer gennem hele afhandlingen, gør det muligt for den som læser, både at forstå hendes kritik, og opdage hendes alternativer. Med få undtagelser hist og her er eksempler på ytringer og empiriske studier af kompleks intentionalitet og forskellige former for kontekst dog ikke indarbejdet i afhandlingen. Fremstillingen bliver således ret abstrakt og filosofisk. Læseren må selv skabe eksempler for at konkretisere hvad Perregaard påpeger kan være de empiriske konsekvenser.

Første del

I denne del fremstilles et fænomenologisk grundlag for at udforske sproglig socialisation. Forfatteren fremdrager de talrige psykologiske faktorer som bør inddrages ved studier af socialisationsprocesser og påviser i hvilken beskeden grad de tilgodeses i den aktuelle forskning inden for fagområdet. Forskningen har hidtil bygget på 3.personsperspektivet, og dette har ledt til at de interaktionelle mønstre og de kommunikative normer bliver betragtet som styrende for ytringer og dialog hvor en vægtning af 1. og 2.

personsperspektivet viser at personernes intersubjektive rettedhed er determinerende for de mønstre der opbygges i den enkelte.

I første del fremdrages nye indsigter i kraft af at det fænomenologiske grundlag konfronteres med de livsvilkår der bør inddrages når man undersøger sproglig socialisation. Det påvises på hvilke områder forskningen strander i et overvejende statisk syn på interaktion og sprog.

Denne del demonstrerer Perregaards store fortrolighed med fænomenologisk teori. Styrken ligger ikke mindst i den måde hun integrerer fænomenologiske beskrivelser med forskning om sprog og socialisation. Diskussionen af vi-intentionalitet er perspektivrig og lovende idet den peger på hvordan et fokus på børns hensigter i handlinger og deres intentionalitet vil kunne forny vort syn på børns sproglige udvikling. I det hele taget giver afhandlingen mange og spændende ideer til hvordan et mere fænomenologisk fokus vil kunne fordybe og udvide vort syn på børn og udvikling. En styrke er også betoningen af det kropslige i udviklingen (udfra blandt andet Merleau-Ponty, 1945/1962).

Perregaard skriver sig ind i en fænomenologisk tradition og oversætter etablerede fænomenologiske tilgange til eget projekt. Men det er stedvis noget vanskeligt af fremstillingen at afgøre hvad der er hendes eget bidrag i forhold til andres, for eksempel de ofte citerede og accepterede arbejder af Københavnerprofessoren Dan Zahavi. I dette tilfælde må læseren - hvis vedkommende ikke kender blandt andet Zahavis arbejder - godtage fremstillingen og tage for givet at Perregaard tilbyder noget nyt ud over det andre forskere og filosoffer har bidraget med.

Hendes præsentation af language socialization begrænses også til en vis grad af at hun i stor udstrækning bygger på et kapitel af Kulick & Schieffelin (2004), snarere end på de vigtige internationalt publicerede monografier som er skrevet inden for området: af Shirley Brice Heath (1983), Elinor Ochs (1988, *Culture and language development: Language acquisition and language socialization in a Samoan village*), og Bambi Schieffelin (1990, *The give and take of everyday life: Language socialization of Kaluli children*). Kun et af disse arbejder findes i litteraturlisten, Heath (1983). Disse monografier diskuteres ikke, hvad der er en kende ejendommeligt da både Ochs (1988) og Schieffelin (1990) i disse arbejder netop gør meget af det som Perregaard plæderer for på flere steder i afhandlingen, fx diskussioner af praksis og dens rolle i overgangen fra novice til ekspert (Perregaard, 2015: s. 427).

Andel del

I denne del gennemgås den hidtidige forskning i sproglig socialisation med særligt henblik på i hvilken udstrækning der tages hensyn til de basale forhold der er påpeget i første del.

De i første del opnåede indsigter om intersubjektivitet, relationen mellem subjekter, sprog, bevægelse og rytme sættes i forhold til den aktuelle forskning i sproglig socialisation, særlig forskning der bygger på Conversation Analysis (CA). Det påvises at forudsætninger om givne interaktionelle mønstre og et fælles sprogsystem skygger for indsigter der ikke kun er baseret på 3.personsperspektivet. Dette ses i modsætning til det fænomenologiske grundsyn hvor man udgår fra barnets 1.personsperspektiv som inkluderer dets intersubjektive forbundethed med den anden – 2.personsperspektivet.

Denne del af afhandlingen er på mange måder den mest nydannende og interessante. Her sætter Perregaard børns tidlige sproglige og kommunikative perspektiv ind i en ny og bredere fænomenologisk ramme. I flere henseender knytter hendes analyser sig til forskere som Tomasello (2003) og Trevarthen (2012), men hun går endnu mere i nærkamp med grundlæggende ontologiske og epigenetiske spørgsmål om sprogets og bevidsthedens udvikling. Diskussionen af kropsskemaer og kropsbilleder er også interessant, og den illustrerer hvordan et nyt fokus på oplevelse og indre billeder måske vil kunne forny udforskning af børns udvikling. Ikke mindst hendes diskussion af førsproglig udvikling er spændende og iderig (kap. 5). Hennes fokus på fx fænomener som kropsskemaer, ekspressivitet og rytme åbner for interessante analyser både af førsproglig og sproglig udvikling (kap.6), ligesom hendes diskussion af hukommelse på basis af blandt andet Nelson. Fra Vygotsky aktualiserer hun en diskussion om den rolle indre og ydre tale kan have i børns udvikling. Diskussionen peger på interessante koblinger mellem 1. - og 3.personsperspektiv.

Imidlertid kan man somme tider synes at kritikken af fx Bourdieu (Perregaard, 2015: 215, 221-223) og senere CA (Perregaard: 223) og language socialization teoretikere som Ochs og Schieffelin og deres formodede mangel på betoning af aktørskab (agency) virker en anelse påfaldende. Fx har Bourdieu jo haft en delvis anden erkendelsesinteresse. Bourdieus forskningsprojekt har jo handlet om traderingen og approprieringen af det kulturelle, fremfor om vi-intentioner eller aktørskab. Det samme gælder flere forskere inden for language socialization som har forsket i hvordan børn approprierer sproglige praksisser inden for rammerne for tidlige dialoger (Duranti, Ochs & Schieffelin, 2012: kap.1-4; Ochs, 1988; Schieffelin, 1990), frem for børns individuelle udvikling. Tilsvarende har Goffman og Sacks fokus på samtalemønstre i deres analyser, fremfor på intentionalitet. Erkendelsesinteressen er en anden, hvilket bevirker at analyserne også bliver anderledes.

Tredje del og konklusion

I den afsluttende del peges på en trække teoretikere der kan danne grundlaget for en udforskning af sproglig socialisation der i højere grad bygger på både 1., 2. og 3.-personsperspektivet og dermed ser de samfundsmæssige mønstre som resultater af personers fænomenologiske væren i verden.

Det mest inspirerende kapitel i den tredje del af afhandlingen er nok det afsluttende kapitel om intentionelle mønstre. Perregaard fremtræder som en interessant forsker når hun problematiserer fænomener som æstetiske oplevelser. Hendes styrke som fremadskuende forsker fremstår fint i disse teoretiske ræsonnementer om børn og kreativitet.

Sammenfattende vurdering

Afhandlingen er primært et teoretisk opgør med teorier om og undersøgelser af sproglig socialisation der bygger på traditionelle metoder inden for interaktionsanalyse, psykologi og sprogfilosofi, fx CA, Theory of Mind og pragmatik.

Forfatteren fremstiller et fænomenologisk grundlag for at udforske sproglig socialisation. Hun fremdrager de talrige psykologiske faktorer som bør inddrages ved studier af socialisationsprocesser og påviser i hvilken beskeden grad de tilgodeses i den aktuelle forskning inden for fagområdet. Forskningen har hidtil bygget på 3.personsperspektivet, og dette har ledt til at de interaktionelle mønstre og de kommunikative normer bliver betragtet som styrende for ytringer og dialog hvor en vægtning af 1. og 2. personsperspektivet viser at personernes intersubjektive rettedhed er determinerende for de mønstre der opbygges i den enkelte.

Gennemgående redegør forfatteren udmærket for de mange og meget forskelligartede teorier der drøftes, og sætter dem op mod sine bestræbelser

for at afklare grundlaget for undersøgelser af sproglig socialisation. Stedvis forudsættes dog kendskab til teoretiske begreber i den gennemgåede litteratur som burde forklares i sammenhængen. Det gælder begreberne dynamisk systemteori og selvorganiserende, da der appelleres til disse begreber som forklaring på kognitive processer og adfærd bl.a. med henvisning til Ellis og Newtons *How the mind uses the brain* (2010), Thelen and Smiths Dynamic Systems Theories i *Handbook of Child Psychology* (1998), Shapiros *Embodied Cognition* (2011), fx s. 123, s. 189 og s. 328., og da de heraf afledte indsigter spiller en væsentlig rolle for det metodologiske grundlag der er afhandlingens formål.

Forfatterens store belæsthed gør det indlysende for hende hvordan de mange teoretikere er forbundet af fag og tid. Her er det en smule forvirrende for den knapt så indviede læser at hovedparten af litteraturhenvisningerne i den løbende tekst består af forfatternavn og årstal på den vist udelukkende engelsk- eller dansksprogede udgave som der refereres til. I de fleste tilfælde anføres de oprindelige publiceringsår i litteraturlisten, man kan dog fx ikke se at Vygotsky levede 1896-1934 på hans henvisninger: 1982a, 1982b, 1993 og 1994. Da afhandlingen kommer så vidt omkring i forskellige fagområder, vil det være tilfældigt hvilke af fortidens kæmper der er velkendte for den enkelte fagkyndige læser hvorfor en præcis tidsfæstelse ville være en hjælp også i den løbende tekst.

Yderligere vil vi gerne fremhæve at dette arbejde giver plads til teoretikere som ellers ofte negligeres: Fx Heinz Werner (1957) og Heinz Werner og Bernard Kaplans vigtige samarbejde i værket om 'symbol formation' (1963). Disse forskere er på mange måder vigtige forgængere i forhold til senere undersøgelser af dialogens betydning i tidlig sprogudvikling (fx Bruner, 1983; 1990). Desuden har Werner og Kaplan jo allerede for mange år siden behandlet spørgsmål om ekspressivitet som i de sidste årtier er aktualiseret af fx Trevarthen og fortjenstfuldt også af Perregaard i foreliggende arbejde.

Afslutningsvis vil vi også gerne pege på fremstillingen i Perregaards store arbejde. Perregaard er sprogligt og stilistisk dreven. Afhandlingen er gennemarbejdet og læservenlig. Visse partier glider til tider næsten forførende let når hun behandler videnskabsteoretisk og ontologisk komplicerede emner. Dette vidner om forfatterens kyndighed i og fortrolighed med de idéhistoriske landskaber hun orienterer sig mod. Bettina Perregaards afhandling står centralt i humaniora og må betegnes som et vigtigt – måske til og med meget vigtigt – grundlag for videre studier af menneskets dannelsesarbejde, eller (om man vil) den semiotiske mediering som Vygotskij, Mead, Wittgenstein, Bakhtin, Habermas, Halliday og mange, mange andre regner som nøglen til at forstå det menneskelige.

På dette grundlag indstiller vi enstemmigt afhandlingen til forsvar for den filosofiske doktorgrad.

SIDE 7 AF 7

Professor Kjell Lars Berge

Professor Karin Aronsson

Professor Hanne Ruus